Łukasz Kalupa[1]

Przekształcenia własnościowe w przemyśle meblarskim w Polsce

Przemysł meblarski odgrywa niezaprzeczalnie dużą rolę w polskiej gospodarce narodowej. Dzięki wysokiemu zaawansowaniu procesów przekształceń własnościowych i wielkiemu zaangażowaniu kapitału zagranicznego należy on obecnie do najnowocześniejszych krajowych gałęzi przemysłu. Wytwarzane meble pod względem jakości, wzornictwa i stosowanych materiałów w zdecydowanej większości spełniają wymagania Unii Europejskiej. Dla potwierdzenia tych cech wystarczy powiedzieć, że w latach 1990–1999 wartość produkcji mebli wzrosła blisko czterokrotnie, a eksport niemal dziesięciokrotnie, osiągając już w 1998 roku wartość prawie 1,9 mld USD, przy równoczesnym wzroście udziału eksportu w produkcji z 17% w 1989 roku do 80% w 1997 roku. Meble stały się eksportowym liderem naszej gospodarki, wyprzedzając takie tradycyjne towary, jak: węgiel, statki czy samochody. Przemysł meblarski jest jednocześnie jedną z niewielu branż, która nie tworzy deficytu w obrotach handlu zagranicznego.

Udział mebli w całym polskim eksporcie na rynek Unii Europejskiej przekroczył w 1998 roku 8%. To właśnie na unijny rynek trafia 70% eksportowanych mebli, z czego aż 76% znajduje odbiorców na rynku niemieckim, na którym od początku okresu objętego analizą zajmujemy drugie miejsce za Włochami pod względem wartości dostaw (w 1998 roku prawie 2 mld DM). Warto dodać, że włoski instytut w Mediolanie CSIL (Centro Studi Industrio Leggera) umieścił Polskę na 9 miejscu listy największych eksporterów mebli na świecie, przed np. Wielką Brytanią czy spopularyzowaną przez koncern IKEA Szwecją.

W związku z tym warto zastanowić się, jak przedstawiały się przekształcenia własnościowe w tym przemyśle, jaka była ich droga i jakie przyniosły efekty.

---

[1] Autor jest pracownikiem Katedry Polityki Gospodarczej i Planowania Rozwoju AE w Poznaniu.

Przekształcenia własnościowe w przemyśle meblarskim na tle całego przemysłu

Przekształcenia własnościowe prowadzące do dominacji własności prywatnej, to jeden z najważniejszych celów polskiej transformacji systemowej. U podłoża tych działań leży słuszne i udowodnione przekonanie, że przedsiębiorstwo prywatne jest bardziej efektywne aniżeli państwowe. Jednak, jak słusznie zauważa J. Monkiewicz, „osiągnięcie stanu dominacji własności prywatnej nie może być celem samym w sobie. Z punktu widzenia ekonomii, podstawowym celem prywatyzacji jest zwiększenie efektywności gospodarowania w skali przedsiębiorstwa i w gospodarce jako całości"[2]. Natomiast patrząc z pozycji pojedynczego przedsiębiorstwa, cele działań prywatyzacyjnych sprowadzić można do[3]:

- przyciągnięcia nowych inwestycji;
- restrukturyzacji przedsiębiorstwa;
- wdrożenia nowych metod zarządzania;

Tabela 1. Kształtowanie się wskaźników stopnia zaawansowania przekształceń własnościowych w przemyśle ogółem w Polsce w latach 1990–1999[4] (w %)

Lata	Udział sektora prywatnego w wartości produkcji sprzedanej przemysłu ogółem*	Udział sektora prywatnego w przeciętnym zatrudnieniu w przemyśle ogółem^
1990	17,4	-
1991	23,7	27,9
1992	30,8	30,2
1993	34,6	34,7
1994	39,4	38,95
1995	45,2 / 46,9	45,4
1996	52,4	49,1
1997	64,2	63,0
1998	69,0	66,9
1999	70,1	68,8

* Produkcja sprzedana przemysłu ogółem – dane dla przedsiębiorstw o liczbie pracujących przekraczającej 5 osób, powiększone o szacunki dla przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 5 osób (na podstawie próby),

^ Przeciętne zatrudnienie w przemyśle ogółem: w sektorze przedsiębiorstw w jednostkach zatrudniających powyżej 5 osób, a w jednostkach usług społecznych – bez względu na wielkość.

Źródło: Rocznik statystyczny przemysłu GUS.

[2] J. Monkiewicz, *Uwagi o przekształceniach własnościowych w Polsce*, „Ekonomista" 1995, nr 5–6, s. 767–778.

[3] E. S. Savas, *Prywatyzacja. Klucz do lepszego zarządzania*, PWE, Warszawa 1992, s. 334.

[4] Autor nie dysponuje nowszymi danymi, gdyż ukazują się one z dużym opóźnieniem i najczęściej dotyczącą całego działu 36.

- wprowadzenia nowej techniki, technologii i nowych produktów;
- wzrostu efektywności, jakości, racjonalności działania przedsiębiorstwa;
- wejścia na nowe rynki.

Podstawowym miernikiem poziomu zaawansowania tak różnie motywowanych procesów przekształceń własnościowych, przyjętym dla potrzeb niniejszej rozprawy za E. Ratajczak, G. Bidzińską, A. Gałecką i A. Szostak, jest udział sektora prywatnego w wartości produkcji i liczbie podmiotów gospodarczych[5]. Kształtowanie się tych wskaźników w polskim przemyśle meblarskim w badanym okresie przedstawia tabela 2., którą poprzedza prezentacja w tabeli 1. dwóch wskaźników stopnia zaawansowania procesów prywatyzacyjnych w przemyśle ogółem, tj. udziału sektora prywatnego w wartości produkcji sprzedanej i przeciętnym zatrudnieniu w przemyśle ogółem.

Jak wynika z powyższych danych, w latach 1990–1999 sektor prywatny stale zwiększał swój udział w wartości produkcji sprzedanej przemysłu ogółem, który w 1999 roku był ponad czterokrotnie wyższy niż na początku okresu objętego analizą. Z kolei obserwacja również stałej tendencji wzrostowej wskaźnika udziału sektora prywatnego w przeciętnym zatrudnieniu w całym przemyśle, pozwala stwierdzić, iż przedsiębiorstwa prywatne zwiększyły ten udział w przeciętnym zatrudnieniu ponad dwukrotnie. Tak duża zmiana o 146,59% i równocześnie 40,9 punktów procentowych uzyskana została zwłaszcza dzięki dużemu wzrostowi w 1997 roku (o 13,9 punktu procentowego) i 1995 roku (o 6,45%).

Na tle przedstawionych wyżej wybranych wskaźników ilustrujących generalnie stopień zawansowania procesów prywatyzacyjnych w przemyśle ogółem, warto przejść do oceny głębokości zmian własnościowych w przemyśle meblarskim.

Dane z tabeli 2. pozwalają na ocenę stopnia zaawansowania procesów przekształceń własnościowych w przemyśle meblarskim, dotycząc wyłącznie podmiotów o liczbie pracowników przekraczającej 50 osób. Biorąc jednak pod uwagę fakt, że 12 największych firm meblarskich wytworzyło w 1999 roku około 60% krajowej produkcji meblarskiej[6], 100 największych przedsiębiorstw już wcześniej generowało około 80% produkcji[7], a wszystkie duże jednostki w 1999 roku odpowiadały za produkcję sprzedaną 8,79 mld stanowiącą 88,79% całej produkcji mebli w Polsce, szacowanej przez ITD na 9,9 mld zł, dane te wydają się wystarczające do prezentacji stopnia zmian prywatyzacyjnych w polskim przemyśle meblar-

[5] Por. E. Ratajczak, G. Bidzińska, A. Gałecka, A. Szostak, *Wpływ przekształceń własnościowych na efektywność produkcji w przemyśle drzewnym i meblarskim*, Prace ITD, Poznań 1998, s. 29.

[6] J. Okrzesik, *Przemysł meblarski w Polsce*, „Boss Gospodarka Export – Import" 2000, nr 11, s. 14.

[7] M. Formanowicz, *Przemysł meblarski na tle wymagań Unii Europejskiej*, Materiały konferencyjne „Konsekwencje integracji Polski z Unią Europejską dla przedsiębiorstw przemysłu drzewnego", Instytut Technologii Drewna, Ministerstwo Gospodarki, Poznań – Puszczykowo, październik 1999, s. 147.

Tabela 2. Zmiany w strukturze własnościowej przedsiębiorstw i produkcji przemysłu meblarskiego w latach 1991–1999

Lata	Liczba producentów zatrudniających 50 i więcej osób		Udział sektora prywatnego w (w %)			
			liczbie producentów	wartości produkcji sprzedanej w cenach bieżących		
	ogółem	sektor prywatny		razem	spółki prawa handlowego	własność zagraniczna
			Meble i wyroby stolarskie			
1991	617	381	61,8	26,8	6,1	3,2
1992	557	357	64,1	32,4	9,7	7,5
			Produkcja mebli			
1993	271	195	72,0	47,2	15,9	10,8
1994	269	196	72,9	54,7	20,4	13,6
1995	259	204	78,8	65,1	21,7	18,9
1996	305	260	85,2	72,2	25,8	20,3
1997	343	309	90,1	83,7	28,9	20,4
1998	377	349	92,6	88,5	27,9	26,4
1999	338	319	94,4	90,9	36,2	27,0

Źródło: *Zmiany w strukturze własnościowej przedsiębiorstw i produkcji przemysłowej*, GUS, Departament Produkcji i Usług.

skim. Za takim podejściem przemawia także fakt, że według szacunków OIGPM produkcją mebli w Polsce zajmowało się w 1999 roku około 20 tysięcy firm zatrudniających powyżej 5 osób.

Jak twierdzi A. Burda, wszystkie zakłady zatrudniające od 5 do 50 osób są firmami prywatnymi, produkują meble na zamówienie i jest to w zasadzie produkcja jednostkowa, obejmująca wszystkie grupy asortymentowe mebli. Przy takim rozproszeniu podmiotów gospodarczych, które jak słusznie zauważa G. Bidzińska, wraz z dużym zróżnicowaniem form własności, było zawsze charakterystyczne dla polskiej branży meblarskiej, analiza z przyczyn obiektywnych musi być zawężona do publikowanego materiału statystycznego bazującego na informacjach o dużych podmiotach gospodarczych. To właśnie one dominowały na naszym rynku meblarskim jeszcze dziesięć lat temu w momencie przechodzenia do gospodarki rynkowej, choć już wówczas istotna część produkcji pochodziła z sektora spółdzielczego i rzemiosła. W ostatniej dekadzie procesy prywatyzacyjne przebiegały jednak w przemyśle meblarskim znacznie szybciej i były znacznie bardziej zaawansowane niż w pozostałych branżach przemysłu przerobu drewna i przeciętnie w całym przemyśle.

Integralną częścią prezentacji stopnia zaawansowania procesu przekształceń własnościowych w przemyśle meblarskim w Polsce powinno być przedstawienie inwestorów zagranicznych, którzy angażując tutaj swój kapitał i zapewniając rynki zbytu, pozwolili Polsce zdobyć dobrą pozycję eksportową w europejskim meblarstwie.

Największych zagranicznych inwestorów, który zaangażowali co najmniej 1 mln USD w polski przemysł meblarski, prezentuje tabela 3.

Warto jednak powiedzieć, że do tych 17 dużych inwestorów należy dodać wiele firm odpowiedzialnych za tzw. małe i średnie inwestycje, które nie są obejmowane ewidencją PAIZ, gdyż kształtują się na poziomie poniżej 1 mln USD. Choć 220 mln USD inwestycji w przemyśle meblarskim to zaledwie 0,6% skumulowanej kwoty tzw. inwestycji dużych, wynik ten pozwolił już E. Ratajczak nazwać przemysł meblarski „atrakcyjną dziedziną inwestowania w Polsce". Wskazując na korzyści, jakie dało zastosowanie przez Ministerstwo Przekształceń Własnościowych kapitałowej drogi prywatyzacji, która umożliwiła łatwiejszy dostęp do kapitału zagranicznego, podała ona także następujące argumenty przemawiające za inwestowaniem w branżę meblarską[8]:

- chłonność rynków państw europejskich;
- znaczny potencjalny popyt na rynku polskim i rynkach państw Europy Wschodniej;
- korzystna dla inwestorów zagranicznych relacja kosztów siły roboczej;
- dobra jakość polskich mebli zarówno pod względem wzornictwa, jak i wymogów ekologii.

Pierwsze spostrzeżenie, jakie nasuwa się po obserwacji listy inwestorów zagranicznych, to duży udział kapitału niemieckiego. Z szacunków Instytutu Technologii Drewna w Poznaniu, na jakie powołuje się S. Augustynowicz, wynikało już w 1997 roku, iż ponad 40% polskiego przemysłu meblarskiego kontrolowały firmy niemieckie[9]. Z kolei dane, jakimi dysponuje A. Burda z OIGPM, wskazują, iż 25% państwowego przemysłu meblarskiego zostało wykupione przez firmy niemieckie[10].

Dostrzegając tak duży udział kapitału niemieckiego w prywatyzacji polskich firm meblarskich (a do wymienionych największych inwestorów należy dodać także kilku mniejszych, np. Welle–Holding, firmę Hartmann czy Pajdi), warto wymienić powody, które skłoniły niemieckie firmy do zainteresowania się polską branżą meblarską. Jak twierdzi K. Hornik z Departamentu Inwestycji Kapitałowych BPH, Niemcy przejmują polskie fabryki, jak również otwierają własne zakłady i przeno-

[8] E. Ratajczak, *Zaangażowanie kapitału zagranicznego w polskim przemyśle meblarskim*, „Przemysł Drzewny" 1995, nr 7, s. 1–3.

[9] S. Augustynowicz, *Przemysł meblarski eksportem stoi*, „Boss – Gospodarka" 1998, nr 10, s. 17.

[10] A. Burda, *Przemysł meblarski*, s. 2, (maszynopis), Por. A. Bączyk, M. Zarzycki, *Eksport i import mebli*, „Biuletyn Informacyjny OIGPM" 2000, nr 5, s. 12.

Tabela 3. Najwięksi inwestorzy zagraniczni w polskim przemyśle meblarskim i drzewnym (wybrani z listy PAIZ)

Poz.	Inwestor/Kraj pochodzenia kapitału	Nakłady w mln USD		Branża/Główne zakłady
		poniesione	planowane	
44	IKEA Szwecja	150	120	Produkcja i dystrybucja mebli (Lubawa, Babimost, Zbąszyń, Resko, Szczeciński Przemysł Drzewny S.A. w Szczecinie)
236	St. Lewandowski Szwecja	20,0	0,0	Produkcja mebli Haste International Sp. z o.o. Warszawa
313	Steinhoff Moebel Gmbh Niemcy	11,2	0,0	Produkcja mebli: Goleniowskie Fabryki Mebli, Dębnie, Trzebiatowie, Witnicy, Rzepinie, Łąkach, Brójcach i Wołowie.
319	K.-H. Klose Sitzmoebelwerke Niemcy	10,7	11,5	Produkcja mebli: Pomorska Fabryka Mebli, Czerska Fabryka Mebli, Gościcińska Fabryka Mebli
386	SFM Beteiligungen Niemcy	7,2	7,9	Produkcja mebli: Mazurskie Meble Inrernational Sp. z o.o.; Słupskie Fabryki Mebli Sp. z o.o.
396	Alno AG Niemcy	2,3	0,0	Produkcja mebli: Fabryki Mebli FORTE S.A. w Ostrowii Mazowieckiej
511	Steffen Pionki Niemcy	3,5	0,0	Produkcja wyrobów drzewnych i mebli Steffen Pionki Sp. z o.o. w Radomiu
555	Leca USA	2,9	0,0	
585	Skane Gripen Aktiebolag Szwecja	2,5	2,5	Produkcja mebli: Wolsztyńska Fabryka Mebli
595	Schieder Niemcy	2,4	13,0	
621	Flair Polstermoebel Gmbh and Co KG	2,0	0,0	Produkcja i dystrybucja mebli Flair Niemcy Polska Sp. z o.o. w Kobylnicy
640	Assman Gmbh Niemcy	1,8	0,0	Produkcja mebli Assman Polska Sp. z o.o. w Warszawie – Iłowo
656	Seaking International Szwajcaria	1,6	0,0	
665	Jockenhoefer Verwaltung Gmbh Niemcy	1,5	0,0	Produkcja mebli Jobon Sp. z o.o. w Zwierzyńcu
711	B.V. Foedor Holandia	1,1	0,1	Produkcja mebli Dendro Polska Sp. z o.o. (50%)
712	Carl. E. Klote Szwecja	1,1	0,1	Produkcja mebli Dendro Polska Sp. z o.o. (50%)
576	Febru Niemcy	1,0	0,0	Produkcja mebli Febru Polska w Śremie

Źródło: Z. Bolkowska, *Rynek mebli w Polsce*, „Biuletyn Informacyjny OIGPM" 2000, nr 6, s. 29 za: PAIZ.

szą produkcję do Polski z kilku względów. Po pierwsze, mają w Polsce bardzo dobre zaplecze surowcowe i nie płacą tak dużych opłat ekologicznych, które w Niemczech doprowadziły już do bankructwa niejedną firmę. Po drugie, siła robocza jest u nas tańsza niż w Niemczech i jest to często uważane za czynnik najważniejszy. Po trzecie, jak dodaje J. Nuckowski prezes Swarzędzkich Fabryk Mebli S.A., polska branża meblarska od dawna była związana kontraktami z niemieckimi partnerami, a gdy przyszedł moment prywatyzacji naturalną rzeczą były przejęcia firm. Jego zdaniem nie bez znaczenia była też niezła opinia, jaką polskie meble cieszyły się za granicą[11]. W związku z opanowywaniem branży przez Niemców pojawiają się również negatywne opinie, mówiące np., że korzystają oni z polskich lasów, chroniąc swoje. Przeciwnego zdania jest jednak Ch. Haanisch z firmy Klose, który podkreśla, że coraz więcej drewna pochodzi z importu z USA i Niemiec. Wynika to jednak przede wszystkim z ceny tego surowca w Polsce.

Swój udział w prywatyzacji polskiego meblarstwa mają też firmy szwedzkie. Z tabeli 3. wynika wyraźnie, że to właśnie IKEA zaangażowała w Polski przemysł meblarski aż 68% całości kapitału zainwestowanego przez bezpośrednich inwestorów zagranicznych w tę dziedzinę wytwórczości.

Należy zauważyć, że firmy zachodnie związane z polską branżą meblarską posiadają dobrze rozwinięte sieci dystrybucji w Europie Zachodniej, USA i Kanadzie. W konsekwencji produkcja polska kierowana jest przede wszystkim na rynki zachodnie, co z jednej strony przyczynia się do wysokiej dynamiki branży, z drugiej zaś strony uzależnia w dużym stopniu wielu producentów od koniunktury na rynkach zagranicznych. Zagraniczni inwestorzy zapewnili jednak wielu krajowym producentom środki kapitałowe na niezbędne modernizacje, transfer nowoczesnej technologii i know-how, dzięki czemu polskie meble charakteryzują się wysoką jakością wykonania[12].

Struktura własnościowa i jej wpływ na efektywność funkcjonowania przedsiębiorstw branży meblarskiej

Liczba producentów mebli ujętych w grupie „Produkcja mebli" (wcześniej dane zbierane były dla szerszej grupy asortymentowej „Meble i wyroby stolarskie") była w 1998 roku wyższa o 106 jednostek, tj. o 39,11% w stosunku do 1993 roku, jednak w ostatnim roku okresu badawczego spadła o 39 przedsiębiorstw. Tak duży spadek w 1999 roku dotknął aż 30 producentów w sektorze prywatnym i był w tym sektorze pierwszym, jaki wystąpił w ocenianym okresie. Jeszcze tylko w 1995 roku odnotowano ogólny spadek liczby dużych fabryk mebli o 10 jednostek. Spadek ten jednak nie dotyczył wówczas przedsiębiorstw prywatnych i na dodatek już w na-

[11] E. Glapak, tamże, s. 25.

[12] *Prospekt Emisyjny WFM S.A.*, s. 63.

stępnym roku został zrekompensowany wzrostem liczby dużych przedsiębiorstw o 46. W tym samym okresie sektor prywatny zwiększył swój udział w liczbie największych przedsiębiorstw meblarskich o 20,6 punktu procentowego. W roku 1993 72% dużych firm z branży meblarskiej, tj. 195 przedsiębiorstw, było w rękach prywatnego kapitału, w roku 1999 było to już 319 spośród 338 fabryk mebli (tzn. 94,4% firm tego sektora).

Identyczną tendencję wykazywał wskaźnik udziału sektora prywatnego w wartości produkcji sprzedanej przemysłu meblarskiego w cenach bieżących. W roku 1999 wynosił on 90,9% i był wyższy niż w 1993 roku, gdy kształtował się na poziomie 47,2%. Warto zauważyć, że w tym samym okresie wskaźnik ten w przemyśle ogółem był niższy i wynosił 70,1%. Do roku 1998 największy wzrost udziału sektora prywatnego w wartości produkcji sprzedanej meblarstwa miał miejsce w przypadku prywatnych firm będących własnością zagraniczną, dla których był w 1998 roku wyższy o 15,6 punktu procentowego w porównaniu z 1993 rokiem. W ostatnim okresie objętym oceną, wystąpił z kolei duży wzrost udziału sektora prywatnego w wartości produkcji sprzedanej w spółkach prawa handlowego – aż o 8,3 punktu w stosunku do roku poprzedniego.

Przedstawiając stopień zaawansowania przekształceń własnościowych w przemyśle meblarskim, należy powiedzieć, iż 14 firm z branży, należące do 26 spółek akcyjnych reprezentujących były państwowy przemysł drzewny, wzięło udział w Programie Powszechnej Prywatyzacji[13]. Z kolei prezentując meblarskie spółki giełdowe, należy zaznaczyć, że zgodnie z nomenklaturą stosowaną przez Giełdę Papierów Wartościowych w Warszawie, jak również przez prezentujące wyniki giełdowe portale internetowe, np. onet.pl[14], przedsiębiorstwa przemysłu meblarskiego notowane na giełdzie zaliczane są do sektora nazywanego „przemysł drzewny i papierniczy". Tak zdefiniowany sektor jest najbardziej zbliżony do pojęcia „przemysł przerobu drewna", gdyż obejmuje on cały przemysł drzewny (a zatem trzy branże: tartaczną, płyt drewnopochodnych i meblarską) i przemysł papierniczy.

We wrześniu 2001 roku na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie notowane były następujące spółki należące do sektora „przemysł drzewny i papierniczy"[15]:

1. FORTE (Fabryki Mebli FORTE S.A.) – rynek podstawowy GPW,
2. GRAJEWO (Zakłady Płyt Wiórowych S.A.) – rynek podstawowy GPW,
3. KOMPAP (Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe KOMPAP S.A.) – rynek równoległy GPW,
4. OBORNIKI (Wielkopolskie Fabryki Mebli S.A.) – rynek podstawowy GPW,

[13] Tamże oraz W. L i s, *Przedsiębiorstwa przemysłu drzewnego w programie NFI*, „Przemysł Drzewny" 1996, nr 5, s. 4–11; (mp), *Eksport i integracja*, „Ogólnopolska Gazeta Przemysłu Drzewnego" 1998, nr 11, s. 7.

[14] Por. *http://notowania.onet.pl./wybierz/branzaSpolki.asp?branzaid=17.*

[15] *Http://gielda.onet.pl/komunikaty.html?S=&sektor=17&x=5&y=4.*

5. PAGED (PAGED S.A.) - rynek podstawowy GPW
6. SWARZĘDZ (Swarzędzkie Fabryki Mebli S.A.) – rynek podstawowy GPW,
7. ŚWIECIE (Frantschach Świecie S.A.) – rynek podstawowy GPW.

Jedna spółka zaliczana do prezentowanego sektora, a dokładniej do przemysłu meblarskiego, notowana była w Centralnej Tabeli Ofert. Spółką tą była:

8. ZFM (Zamojskie Fabryki Mebli S.A.)

Ponadto do sektora „przemysł drzewny i papierniczy" należały trzy spółki publiczne nienotowane, a mianowicie:

9. FAMEG (Zakłady Mebli Giętych Fameg S.A.),
10. KPPD (Koszalińskie Przedsiębiorstwo Przemysłu Drzewnego S.A.),
11. VOX (VOX INDUSTRIE S.A.)[16].

Z przedstawionych 11 spółek, z których część prowadzi mocno zdywersyfikowaną działalność gospodarczą, do przemysłu meblarskiego zaliczyć można 6 firm: FAMEG, FORTE, OBORNIKI, SWARZĘDZ, VOX i ZFM.

Dotychczasowe doświadczenia polskiej prywatyzacji pozwalają stwierdzić, iż główne formy przekształceń własnościowych w polskim przemyśle meblarskim to[17]:

- prywatyzacja bezpośrednia (likwidacyjna),
- prywatyzacja pośrednia (kapitałowa) – sprzedaż akcji w ofercie publicznej lub wybranemu inwestorowi,
- wydzielenie ze struktur wielozakładowych,
- oddanie w użytkowanie,
- wniesienie majątku przedsiębiorstw do NFI w ramach powszechnej prywatyzacji.

W całym polskim przemyśle przerobu drewna[18] dominującą formą zmian własnościowych (pod względem ilości sprywatyzowanych firm) była prywatyzacja bezpośrednia. Według badań, na które powołuje się A. Szostak, do końca 1996 roku tą drogą przekształciło się 64% ogółu przedsiębiorstw państwowych podlegających procesowi przekształceń własnościowych. Warto dodać, iż najwięcej przedsiębiorstw państwowych likwidowano na podstawie ustawy o przedsiębior-

[16] Motywy, jakimi kierują się firmy meblarskie, wchodząc na rynek papierów wartościowych, wymagania, jakie muszą spełniać oraz przyczyny ich stosunkowo małej reprezentacji na GPW prezentuje na łamach „Świata Mebli" M. Kachniewski, zastępca dyrektora sekretariatu w Komisji Papierów Wartościowych – M. Żelkowski, M. Kachniewski, *Mobilizacja kapitału*, „Świat Mebli" 1996, nr 4, s. 26–27.

[17] A. Szostak, *Ocena dotychczasowych przekształceń w sferze organizacji i form własności w przemyśle przerobu drewna*, „Przemysł Drzewny" 1997, nr 3, s. 7.

[18] E. Ratajczak i A. Szostak są zgodne co do tego, że przemysł ten obejmuje cztery branże wykorzystujące surowiec drzewny, tj. przemysł tartaczny, przemysł płyt drewnopochodnych, przemysł celulozowo-papierniczy oraz przemysł meblarski. Jest to zatem pojęcie szersze od przemysłu drzewnego, od którego różni się uwzględnianiem także produkcji celulozy, papieru i tektury – Por. E. Ratajczak, *Sektor prywatny w przemyśle przerobu drewna*, „Przemysł Drzewny" 1997, s. 14 oraz A. Szostak, *Ocena...*, op.cit., s. 7–9.

stwach państwowych[19] – 37%, przy 30% wskaźniku dla przedsiębiorstw zgrupowanych w sekcji „działalność produkcyjna". Pozostałe 27% przedsiębiorstw państwowych w przemyśle przerobu drewna likwidowano zgodnie z ustawą o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych[20], co stanowiło wskaźnik wyższy od średniej krajowej o 4 punkty procentowe. Udział tych dwóch form prywatyzacji likwidacyjnej był więc aż o 11 punktów procentowych większy od średniej krajowej, co A. Szostak słusznie tłumaczy dwoma czynnikami. Pierwszy z nich to słaba kondycja majątkowo-finansowa wielu przedsiębiorstw należących do przemysłu przerobu drewna na początku okresu transformacji naszej gospodarki. Natomiast drugi powód, to fakt, iż branżę meblarską, podobnie jak tartaczną, a także częściowo papierniczą, charakteryzuje bardzo duży udział małych i średnich przedsiębiorstw w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych[21], których nie prywatyzuje się drogą kapitałową z uwagi na wysokie koszty tej formy przekształceń własnościowych.

Jak zostało to powiedziane na wstępie, proces przekształceń własnościowych powinien prowadzić do wzrostu efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw. Do pomiaru tej efektywności, czyli do badania zależności między skalą zmian własnościowych a efektywnością produkcji, służą odpowiednie wskaźniki finansowe. W tym miejscu warto jedynie zasygnalizować problem i przedstawić szczątkowe wyniki badań przeprowadzonych w Instytucie Technologii Drewna w Poznaniu w 1998 roku przez E. Ratajczak, G. Bidzińską, A. Gałecką i A. Szostak. Uzyskane wartości bardzo ograniczonego zestawu „podstawowych" mierników określających ekonomiczną efektywność przemysłu meblarskiego pozwoliły wymienionym autorkom na sformułowanie następującej tezy[22]: „ogólna sytuacja w przemyśle meblarskim była w analizowanym okresie (tj. w latach 1989–1997 (I połowa)) gorsza od przeciętnej w całym polskim przemyśle, choć ulegała systematycznej poprawie. Wyższe od przeciętnej w kraju były wskaźniki poziomu kosztów, niższe – rentowności netto i wydajności pracy. Lepsza natomiast od przeciętnej w kraju była produktywność środków trwałych".

Wnioski

Wyniki analizy wskazują na bardzo wysoki stopień zaawansowania procesów przekształceń własnościowych w przemyśle meblarskim w Polsce, mierzony udziałem

[19] Ustawa z dnia 25 września 1981 roku o przedsiębiorstwach państwowych, DzU 1981, nr 24, poz. 122.

[20] Ustawa z dnia 13 lipca 1990 roku o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, DzU 1990, nr 51, poz. 298 z późniejszymi zmianami – uchylona z dniem 8 kwietnia 1997 roku.

[21] Jak podaje E. Ratajczak, jednostki małe zatrudniające mniej niż 5 osób, a także zakłady osób fizycznych występują w relatywnie dużej skali właśnie w przemyśle tartacznym, meblarskim oraz w produkcji wyrobów papierniczych – Por. E. Ratajczak, *Sektor prywatny...*, s. 14.

[22] E. Ratajczak, G. Bidzińska, A. Gałecka, A. Szostak, tamże, s. 29–57.

sektora prywatnego w wartości produkcji sprzedanej branży czy też w liczbie podmiotów zajmujących się produkcją mebli. Znacznie przewyższa on średni poziom obliczony dla przemysłu ogółem. Dokonane przekształcenia własnościowo-organizacyjne i idący za nimi wzrost efektywności nie byłyby jednak możliwe gdyby nie wielkie zaangażowanie kapitału zagranicznego. To inwestorzy zagraniczni udostępnili swoje sieci sprzedaży i rynki zbytu, tworząc w ten sposób warunki do dynamicznego i systematycznego wzrostu sprzedaży eksportowej produkowanych w Polsce mebli.

Uzależnienie od eksportu ma jednak także swoje ujemne strony. Niekorzystne relacje kursowe i bardzo silna konkurencja (także między polskimi przedsiębiorstwami) na najważniejszych rynkach eksportowych, wymuszająca na nich redukcję marży, to tylko przykładowe czynniki przyczyniające się wydatnie do pogarszającej się kondycji polskiego meblarstwa. Kondycji, która słabnie i – co gorsza – w krótkiej perspektywie nie można oczekiwać jej poprawy. Dodatkowym zagrożeniem są rosnące koszty produkcji w Polsce, skłaniające wielu inwestorów zagranicznych do lokowania nowych zakładów w innych już krajach Europy Środkowowschodniej. W sytuacji gdy na dużo większą chłonność rynku wewnętrznego nie można na razie liczyć, pozostaje mieć nadzieję, że wzrośnie opłacalność eksportu i tym samym następne dobre lata dla polskiego meblarstwa.

Literatura

1. Augustynowicz S., *Przemysł meblarski eksportem stoi*, „Boss – Gospodarka" 1998, nr 10.
2. Bączyk A., Zarzycki M., *Eksport i import mebli*, „Biuletyn Informacyjny OIGPM" 2000, nr 5.
3. Burda A., *Przemysł meblarski*, (maszynopis).
4. *Eksport i integracja*, „Ogólnopolska Gazeta Przemysłu Drzewnego" 1998, nr 11.
5. Formanowicz M., *Przemysł meblarski na tle wymagań Unii Europejskiej*, Materiały konferencyjne „Konsekwencje integracji Polski z UE dla przedsiębiorstw przemysłu drzewnego", Instytut Technologii Drewna, Ministerstwo Gospodarki, Poznań – Puszczykowo, październik 1999.
6. *http://notowania.onet.pl./wybierz/branzaSpolki.asp?branzaid=17.*
7. *http://gielda.onet.pl/komunikaty.html?S=&sektor=17&x=5&y=4.*
8. Kachniewski M., *Mobilizacja kapitału*, „Świat Mebli" 1996, nr 4.
9. Lis W., *Przedsiębiorstwa przemysłu drzewnego w programie NFI*, „Przemysł Drzewny" 1996, nr 5.
10. Monkiewicz J., *Uwagi o przekształceniach własnościowych w Polsce*, „Ekonomista" 1995, nr 5–6.

11. Okrzesik J., *Przemysł meblarski w Polsce*, „Boss Gospodarka Export – Import" 2000, nr 11.
12. *Prospekt Emisyjny WFM S.A.*
13. Ratajczak E., *Zaangażowanie kapitału zagranicznego w polskim przemyśle meblarskim*, „Przemysł Drzewny" 1995, nr 7.
14. Ratajczak E., *Sektor prywatny w przemyśle przerobu drewna*, „Przemysł Drzewny" 1997.
15. Ratajczak E., Bidzińska G., Gałecka A., Szostak A., *Wpływ przekształceń własnościowych na efektywność produkcji w przemyśle drzewnym i meblarskim*, Prace ITD, Poznań 1998.
16. Savas E. S., *Prywatyzacja. Klucz do lepszego zarządzania*, PWE, Warszawa 1992.
17. Szostak A., *Ocena dotychczasowych przekształceń w sferze organizacji i form własności w przemyśle przerobu drewna*, „Przemysł Drzewny" 1997, nr 3.
18. Ustawa z dnia 25 września 1981 roku o przedsiębiorstwach państwowych, DzU 1981, nr 24, poz. 122.
19. Ustawa z dnia 13 lipca 1990 roku o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, DzU 1990, nr 51, poz. 298 z późniejszymi zmianami.

Łukasz Kalupa

Ownership transformation in furniture industry in Poland

Summary

The aim of this article is to present and examine ownership transformation process in the Polish furniture industry. The work has two parties. The first part has been devoted to analysis of the process of structural changes in ownership of the entire Polish industry and on this basis, in furniture industry. It also contains a presentation of a ranking of major foreign investors on the Polish furniture market.

Second part presents evaluation of ownership changes in the furniture industry in the 90's. Privately-owned companies produce up to 75% of the total furniture production in Poland. The article examines the issue of scale and scope of transformation and their impact on productivity of the furniture industry.